

**TARTU ÜLIKOOLI RÖNTGENOLOOGIA
VAKANTSELE ÕPPETOOLILE KANDIDEERIJA
TEADUSLIKKUDE TÖÖDE HINNANG**

TARTU 1940

A.

J. Haldre trükis ilmunud tööd.

I. Eksperimentaalsed ja kliinilised uurimistööd.

1. Eksperimentaalsed uurimised x-kiirte toimest munasarja follikulaaraparaadisse. 263 lk. ja 53 mikrofotogrammi. Väitekirj, Tartu (1931). Auszug der Dissertation: Experimentelle Untersuchungen über die Wirkung der Röntgenstrahlen auf den Follikularapparat des Ovariums.

2. Kasuistischer Beitrag zur Röntgenbehandlung der männlichen Genitaltuberkulose. Röntgenpraxis, 3, 225—229, (1931).

3. Über die Röntgenbehandlung der Nebenhodentuberkulose. Röntgenpraxis, 11, 417—422, (1939).

4. Die Röntgenbehandlung der Prostatahypertrophie. Röntgenpraxis, 3, 364—370, (1931).

5. Über die Röntgenbehandlung der Prostatahypertrophie. Röntgenpraxis, 12, 95—199, (1940).

6. Diagnoosimisest x-kiirte abil günekoloogias. Ref.: Zur Frage der Röntgendiagnose in der Gynäkologie. Eesti Arst, 1932, 26—42. Koos dots. dr. R. Kleitsma'niga.

7. Naiste sigimatuse röntgen-diagnostikast. Ref.: Über die Röntgendiagnostik der Frauensterilität. Eesti Arst, 1933, 122—125.

8. Die therapeutische Bedeutung der Hysterosalpingographie bei der Sterilität der Frauen. Röntgenpraxis, 7, 321—325, (1935). Koos dots. dr. R. Kleitsma'niga.

9. Salpingeурysis naisesisigmatuse ravivahendina. Ref.: Salpingeурysis als therapeutisches Hilfsmittel bei Sterilität der Frau. Eesti Arst, 1936, 31—37. Koos dots. dr. R. Kleitsma'niga.

10. Sur la valeur thérapeutique de l'hystérosalpingographie dans le traitement de l'occlusion tubaire. Gynec. et obstét., 37, 284—294, (1938). Koos dots. R. Kleitsma'niga.

II. Kliinilised kasuistlikud tööd.

11. Healoomuste emaka-verejooksude ravimine röntgenikiirtega. Ref.: Über die Behandlung gutartiger Gebärmutterblutungen mit Röntgenstrahlen. Eesti Arst, 1926, 299—308.

12. Röntgenravist põletikuliste protsesside puhul. Ref.: Über die Röntgenbehandlung entzündlicher Prozesse. Eesti Arst, 1927, 8 lk.

13. Märkusi kõrituberkuloosi ravimisest röntgenikiiriga. Bemerkungen zur Behandlung der Kehlkopftuberkulose mit Röntgenstrahlen. Eesti Arst, 1927, 4 lk.

14. Lisand dermatomükooside raviviisidele. Beitrag zur Behandlung von Dermatomykosen. Eesti Arst, 1927, 5 lk.

15. Röntgendiagnostika ja -teraapia tähtsusest hambahaiguste puhul. Ref.: Über die Bedeutung der Röntgendiagnostik und -therapie in zahnärztlicher Praxis. Eesti Arst, 1929, 10—16.

16. Aktinomükoosi ravimisest röntgenikiirtega. Ref.: Röntgenbehandlung der Aktinomykose. Eesti Arst, 1929, 169—177.

17. Zur Behandlung der Bauchaktinomykose mit Röntgenstrahlen. Fortschr. a. d. Geb. d. Röntgenstrahl, XXXVI, 1085—1090, (1931).

18. Zur Behandlung der Tonsillenerkrankungen mit Röntgenstrahlen. Röntgenpraxis, 3, 222—224, (1931).

19. Zur Röntgenbehandlung der klimakterischen Beschwerden. Acta Neuropath. in honor. L. Puusepp, LX, 1935, 355—362.

20. Günekoloogiliste põletikkude röntgenravist. Ref.: Die Röntgenbehandlung gynäkologischer Entzündungen. Eesti Arst, 1936, 699—704.

21. Erfolgreiche Radiumbehandlung eines Falles von Carcinoma planocellulare des Augenlides beim Pferd. Berl. u. Münch. Tierärztl. Wschr. 1939, 277—284. Koos prof. K. S a r a l'iga.

22. Beitrag zur Röntgentherapie der operierten und unoperierten Struma maligna. Röntgenpraxis, II, 615—621, (1939).

23. Beitrag zur Röntgenbehandlung der Aktinomykose. Röntgenpraxis, 1940. Koos dr. L. K o s k v e e'ga.

III. Ülevaadud, eluloo- ja reisikirjeldused jne.

24. Diatermia-aparaatide konstruksioonist. Über die Konstruktion der Diathermie-Apparate. Eesti Arst, 1928, 5 lk.

25. Compton'i efektist ja selle tähtsusest röntgeni süvikuravi puhul. Eradotsendi prooviloeng 7. XII 1931. a. Ref.: Der Comptoneffekt und seine Bedeutung für die Tiefentherapie. Habilitationsvortrag am 7. XII. 1931. Eesti Arst, 1932, 18—25.

26. Mõningaid märkmeid röntgenoloogia arengust. Ref.: Einige Bemerkungen über die Entwicklung der Röntgenologie. Eesti Arst, 1932, 1—10.

27. Marie Curie. (Tema elu ja töö.) Eesti Arst, 1935, 215—220.

28. Wilhelm Conrad Röntgen. Tema elu ja töö. Eesti Arst, 1936, 1—7.

29. Välismaal raadiumraviga tutvumas. Eesti Arst, 1935, 221—228.

30. Radioloogilisi keskusi Rootsis ja Taanis. Eesti Arst, 1938, 206—214.

31. Raadiumravi indikatsioonest. Eesti Arst, 1937, 470—477.

32. Zur Frage der Indikationsstellung der Brachycurietherapie. Röntgenpraxis, 10, 90—92, (1938).

33. Zur Frage der röntgenologischen Lehrtätigkeit. Fortschr. a. d. Geb. d. Röntgenstrahl., 57, 34—37, (1938).

34. Märkmeid raadiumi avastamisest. Eesti Arst, 1938, 972—978.

Peale selle on ilmunud veel järgmised ülevaadud ja populaarteaduslikud tööd, mida siinjuures arvustamiseks ei esitata:

1. Medikamentoosne vähktõve ravi. Eesti Arst, 1931, 378.

2. Tartu Ülikooli Naistekliiniku röntgeniosakond. Eesti Arst, 1932, 10—18.

3. Kasvajate röntgenravist. Tervis, XXIV, 170, (1933).

4. Röntgenikiirte tähtsusest kasvajate äratundmisel. Tervis, XXV, 58, (1934).

5. Raadiumist ja raadiumravi korraldamisest Eestis. Eesti Arst, 1934, 43—54.

6. Raadiumist ja raadiumikiirtest. Tervis. 1935, nov.

7. Märkmeid röntgenikiirte leiutamise ajajärgust. Kiirte 40 a. juubeli puhul. Tervis, nov. 1935.

8. 40 aastat röntgenikiiri. Eesti Arst, 1936, 8—14.

9. Röntgenikabinetid Tartu Ülikoolis. Eesti Arst, 1936, 15—21.

J. Haldre.

B.

I. Prof. H. Perli hinnang.

Arstiteaduskonnakogule.

Arstiteaduskonnakogu koosolekul 30. V 1940 röntgenoloogia professuurile kandideerijate teaduslikkude tööde arvustajaks valitud prof. H. Perli hinnang.

Vastavalt Arstiteaduskonnakogu otsusele 30. maist 1940 esitan oma hinnangu ainukese kandidaadina vakantsele röntgenoloogia professuurile kandideeriva dots. dr. med. J. Haldre teaduslikkude tööde kohta.

Kandidaat ise liigitab oma tööd nende loendusel kolme gruppi. Esimesse gruppi kuuluvad eksperimentaalsed ja kliinilised tööd. Neid on arvult 10. See arv väheneb aga, kui arvesse võtta, et nr. 8, 9, 10 on tegelikult üks töö, ilmunud ainult mitmes ajakirjas väikeste muudatustega.

Töö nr. 1 on tehtud väitekirjana dr. med. kraadi saavutamiseks. Töö on toleaege komisjoni poolt arvustatud ja Arstiteaduskonna poolt dr. med. astme vääriliseks hinnatud, mispärast see ei tule enam hindamisele.

Töö nr. 2 ja 3 käsitlevad epididymitis tbc. röntgenravi. Autor on püüdnud kiiritamisplaani nii modifitseerida ja meie oludele kohandada, et seega oleks võimalik saavutada kõige paremaid ravitulemusi, kusjuures ravi ei oleks haigele koormaks. 1931. a. saadik kestab ravi igas seerias 11—12 päeva, missuguse aja jooksul saab haige vajaliku annuse kiiri. Ravitud haigete arv ulatub 46-le. Kliiniliselt on paranenud 50%. Kui juurde lisada ka tunduvalt paranenud, siis tõuseb see arv isegi 69%-le, missugust saavutist tuleb pidada tunnustusväärseks.

Tööd nr. 4 ja 5 käsitlevad hypertrophia prostatae röntgenravi. Neis töödes väidab autor, põhjendades oma arvamuse 253 juhule, et prostata hypertrophia puhul on röntgenravi andnud erakordselt häid tulemusi, vaatamata kirjanduses leiduvatele vastupidistele seisukohtadele. Tähtis on doosis. Kui see on vähem 70% n. ü. d., ei ole

loota tulemusi. On see aga 90—100% n. ü. d. piirides, on tulemused head peaaegu kõigil juhtudel. Ka ei raskenda kiiritamine hilisemat operatsiooni, kui see peaks vajalik olema. Töö on asjalik ja väärrib tähelepanu.

Tööd nr. 6, 8, 9, 10 on võrsunud kandidaadi koostööst dr. med. R. Kleitsman'iga.

Töös nr. 6, mis on nähtavasti mõeldud üldarstide tarviduse rahuldamiseks, selgitavad autorid x-kiirtega diagnoosimise võimalusi günekoloogias ja peatuvad Naistekliinikus väljakujunenud diagnoosimisviisidel. Pisut häirib autorite tahe anda oma kogemustele sageli absoluutse väite iseloomu (lk. 40 rida 19 ülalt). Sääraste absoluutsete väidete esilenihutamine võib viia eksiteele. Ka teistes töödes võib seda tähele panna. Töös nr. 8, 9, 10 näitavad autorid nende poolt praktiseeritud munajuhade läbitavuse tekkimist pideva lipjodooli surve all. Autorid nimetavad seda talitusviisi salpingeuryss'eks. Kuigi röntgenpiltide järgi otsustades näivad tulemused positiivsetena ühenduse tekkimise mõttes kõhukoopa ja munajuha valendiku vahel, ei leidu neist piltidest vastust küsimusele, kas oli neil juhtumel tegemist tõeliselt kinniste munajuhadega. Kas salpingeuryssisel ka steriilsuseravil saab tähtsust olema, tuleb ära oodata.

Teise gruppi kuuluvad 13 kliinilist ja kasuistlikku tööd. Neist on tööd nr. 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17 ja 18 Arstiteaduskonnas arvamist leidnud kandidaadi eradotsendiks valimise puhul sügissemestril 1931.

Töös nr. 19 käsitletakse klimakteeriliste häirete ravi röntgeniga. Ei saa ühineda autori seisukohaga; et „klimakteeriliste nähtude juures ei tohi medikamentoosset ravi liiga kaua tarvitada, vaid tulemusteta ravi puhul (nach deren Versagen) tuleb varsti alata röntgenraviga.“ Siin on jälle tegemist ühe „absoluutse väitega“, mis vajab korrektuuri. Oleks otstarbekohane, kui seda küsimust oleks käsitletud pisut täpsamalt. Klimakteeriliste häirete ravi puhul võivad säärased apodiktiselt väljendatud seisukohad segadust luua.

Töö nr. 20 käsitleb huvitavat probleemi: günekoloogiliste põletikkude röntgenravi. Kahjuks puuduvad selles töös paralleelkatsed ja lahkamisprotokollid. Ilma nendeta ei saa teha järeldusi, nagu seda teeb autor. Tekib küsimus: missugused on need kriteeriumid, mis lubavad kliiniliselt eraldada põletikulise pesa pehmenemist röntgeni toimel tavalise abstsessi tekkimisest põletiku tagajärjel? Samuti ei õigusta haige soov, saada sagedamini teatavat ravi, teha järeldusi selle ravi toime kohta. Põletikuline protsess võib ju ise paraneda, mil

puhul enesetunde paranemine pannakse ravi arvele, samuti võib osa etendada sugestioon, — missuguseid asjaolusid ei saa tähele pane mata jätta. Ainult valitud materjali najal ja paralleelsete katsete abil on võimalik teatavates piirides vältida ebaõigete järelduste tege mist. Tööl oleks suurem väärtus, kui katsed oleksid läbi viidud vastavalt ülalnimetatud nõuetele.

Töös nr. 21 (koos prof. Saral'iga) annab kandidaat täpsa kirjelduse hobuse silma lau vähi raadiumravist, mis andis soovitud tule musi.

Töös nr. 22 käsitletakse struma maligna ravi küsimust võrdle misi rohkearvulise haigetematerjali põhjal, antakse juhendeid ravi tulemuste tõstmiseks.

Töös nr. 23 käsitleb kandidaat koos assist. L. Koskvee'ga rikka liku haigetematerjali põhjal aktinomükoosi röntgenravi, mis on väga edukalt läbi viidud.

Kolmandasse gruppi kuuluvad 12 tööd — ülevaadud, elulood, reisikirjeldused jne.

Nendest töödest oleks mainida töö nr. 24, kus autor näitab oma võimeid käsitleda diatermia-aparaadi konstruktsiooni füüsikalisi probleeme.

Töös nr. 33 käsitleb autor otseselt õpetegevust ning esitab kava, mida ta kasutab oma loenguil.

Ülejäänud tööd annavad esiletoodud küsimuste kohta ülevaat liku pildi.

Kõik tööd on kirjutatud hästi loetavas keeles.

Kandidaat tegeleb peamiselt röntgenterapeudina; seepärast tuleb kahetseda, et ta ei ole senini avaldanud oma ravi tulemusi vähk tõbede kohta, milles tal peaksid olema suured kogemused. Loodan, et ta täidab selle lünga lähemal ajal.

Kõike kokku võttes selgub, et kandidaat on esitatud töödega suutnud näidata pidevat teaduslikku huvi väga mitmekesiste küsi muste vastu röntgenoloogia alal. Ta tunneb oma ala kirjandust, püüab suhtuda kirjandusse ka kriitikaga ja omalt poolt rikastada kirjandust oma kogemustega. Kandidaat püüab arendada uusi erinevaid töömeetodeid. Ta on meie vähestest röntgenterapeutidest üks esirindes sammujaid. Erilise hoolega on ta arendanud seda ala võrdlemisi piiratud oludes; on korduvalt välismaal käinud oma teadmisi täiendamas ja jälgimas röntgenravi arenemist. Lõpetanud õpetajate instituudi, on ta enne ülikoolitegevust pikemat aega tegelnud peda-

googina, avaldades õpikute koostamisega kalduvust teotseda teadusliku kirjanduse alal.

Kandidaat on üliõpilasena saanud auhinnatöö eest I auhinna. Alates 1932. a. kevadsemestrist dotseerib ta röntgenoloogia alal. Seega on tal õige pikaajaline pedagoogiline tegevus juba seljataga.

1939. a. valiti kandidaat Radioloogia-instituudi juhatajaks, mis kohal ta töötab senini.

Seda kõike arvesse võttes pean dots. dr. med. J. Haldre vääriliseks kandidaadiks vakantsele röntgenoloogia õppetoolile.

Tartu, 9. augustil 1940.

Prof. dr. med. Harald Perli.

II. Prof. F. Grant'i hinnang.

Arstiteaduskonnale.

Ülikoolide Seaduse § 64 kohaselt valiti mind Teaduskonna poolt 30. V s. a. röntgenoloogia professuurile kandideerija, dotsent dr. med. Jüri Haldre teaduslikkude tööde arvustajaks. Käesolevaga avaldan oma hinnangu.

Dr. med. Jüri Haldre

on esitanud kokku 34 trükis ilmunud tööd; nendest on üks eksperimentaalne, 22 kliinilist, osalt kliinilis-eksperimentaalset, ja lõpuks 11 tööd, mis käsitlevad reisikirjeldusi, elulugusid ja annavad ülevaateid.

Töö nr. 1 — kokkuvõtte väitekirjast „Eksperimentaalsed uuringud X-kiirte toimest munasarja follikulaaraparaadile“ — on Arstiteaduskonnale juba 1931. a. väitekirjana esitatud ja retsenseeritud. Suurem osa kandidaadi kliinilisi töid käsitleb röntgenravi tulemusi järgmiste haiguste puhul: genitaaltuberkuloosi, prostata hüpertroofia, healoomuste emakaverejooksude, põletikuliste protsesside, kõrituberkuloosi, dermatomükooside, aktinomükoosi, tonsilliitide, klimakteeriliste nähtude ja günekoloogiliste põletikkude puhul. Kandidaat annab iga kord hea ning põhjaliku ülevaate teiste autorite raviviisidest ja tulemustest käsitletavate haiguste puhul ja on mitme haiguse kohta välja töötanud oma ravimeetodid, mis sageli olid kohandatud patsiendi majanduslikule olukorrale. Kõik need tööd on asjalikult koostatud; kandidaat annab alati hea ning põhjaliku ülevaate vastavast kirjandusest. Tööd nr. 6—10 käsitlevad X-kiirtega diagnoosimist günekoloogias ja annavad ülevaate hüsterosalpingograafia terapeutilisest tähtsusest. Autor on koos R. Kleitsmaniga ka siin oma hüsterosalpingograafilise meetodi välja töötanud. Töö nr. 15 annab ülevaate hambahaiguste röntgendiagnostikast ning ravist, töös nr. 21 kirjeldatakse tagajärjekat raadiumravi juhtu. Lõpuks leiame 11 töö hulgas, mis kannavad kirjeldavat iseloomu,

muuseas andmeid Marie Curie ja Wilhelm Conrad Röntgen'i kohta, ajaloolist ülevaadet röntgenikiirte arengust ja näpunäiteid, kuidas korraldada röntgenoloogilist õppetegevust. Teadmised, mis kandidaat on saavutanud seoses nende tööde valmistamisega, tulevad talle kasuks õppetegevusel.

Dr. med. J. Haldre töödest on näha, et ta tunneb põhjalikult röntgen- ja raadiumravi mitmesuguseid meetodeid ja et ta oskab edukalt ära kasutada neid ravimeetodeid. Dr. med. J. Haldre on ka röntgendiagnostika alalt avaldanud töid, küll ainult günekoloogilise diagnostika alalt. Erilist tunnustust väärrib kandidaadi põhjalikkus ülevaadete koostamisel mitmesuguste küsimuste kohta.

Sellega pean dotsent dr. med. J. Haldre't täiesti sobivaks kandidaadiks vakantsele röntgenoloogia õppetoolile.

F. Grant,
eripatoloogia, diagnostika ja
teraapia adjunktprofessor.

III. Prof. H. Holfelder'i hinnang.

An den

Herrn Dekan der medizinischen Fakultät der Universität
T a r t u (Estland).

Der Dozent Dr. med. J. Haldre ist zu wiederholten Malen seit 1925 an dem meiner Leitung unterstellten Universitätsröntgeninstitut teils längere, teils kürzere Zeit zu Gast gewesen und ist unter der grossen Zahl der ausländischen ärztlichen Besucher meines Institutes dadurch aufgefallen, dass er seine röntgenologischen und medizinischen Studien mit einer ungewöhnlichen Gründlichkeit und Gewissenhaftigkeit betrieb. Er verfügte dabei über ein besonders grosses Fundament allgemeiner wissenschaftlicher Bildungsgrundlage, das ihn befähigte, sowohl analytisch als auch konstruktiv mit ausgezeichnete Kritik und mit einem gewissen schöpferischen Talent an seine eigene wissenschaftliche Arbeit zu gehen. Seine mathematische Vorbildung machte ihn im Verein mit der Fähigkeit, die grösseren Zusammenhänge zu erfassen, besonders geeignet für die röntgenologische Forschungstätigkeit, die nicht nur physikalisches Denken, sondern auch ein hohes Mass von Verständnis für die biologischen Probleme erfordert. Haldre brachte von Haus aus die besten Voraussetzungen für die erfolgreiche Betätigung auf diesem Forschungsgebiet mit.

Haldre verschaffte sich seine röntgenologische Ausbildung zunächst in Wien an dem berühmten Institut des inzwischen verstorbenen Röntgenologen Holzknecht, danach in Frankfurt im wesentlichen an meinem Institut und an dem Röntgeninstitut der Universitätsfrauenklinik, die unter Leitung von Geheimrat Professor Seitz stand. Um sich in der damals führenden Schule der gynäkologischen Strahlentherapie von Seitz und Wintz besonders zu vervollkommen, besuchte er auch noch die Erlanger Universitätsfrauenklinik von Wintz.

Nachdem Haldre auf diese Weise eine umfassende Kenntnis der verschiedenen deutschen röntgenologischen Schulen sich erworben

hatte, arbeitete er seit dem 1. Januar 1926 als Röntgenologe mehr oder weniger selbständig an der Universitätsfrauenklinik in Tartu. Bei seinen wiederholten Besuchen, die Haldre in den darauf folgenden Jahren meinem Institut abstattete, konnte ich jedesmal mit Freude feststellen, dass er durch die eigene praktische Arbeit und Forschung zu den jeweils brennenden Streitfragen auf diesem jungen Arbeitsgebiet eine sehr kritische und zielsichere Einstellung gefunden hatte. Das war nicht leicht in jenen Jahren, in denen die Literatur der Röntgentherapie mit den verschiedenartigsten Berichten überfüllt war, die teils zu übertriebenen Hoffnungen Anlass gaben und teils den stärksten Pessimismus auslösen mussten, unbeirrt einen zielsicheren Weg zu gehen. Haldre hat dies verstanden, und seine Arbeiten zeigen demgemäss seine klare und unbeirrte Entwicklung.

Zu seinen Arbeiten möchte ich im einzelnen folgende Stellung nehmen:

Seine Dissertation über experimentelle Untersuchungen über die Wirkung der Röntgenstrahlen auf den Follikularapparat des Ovariums bringt wertvolle Ergänzungen hinsichtlich unserer Erkenntnisse über das biologische Verhalten dieses Apparates bei verschieden gewähltem Zeitpunkt der Strahleneinwirkung.

Eine Reihe von klinischen Arbeiten bringen kritische Beobachtungen über die Behandlungserfolge bei verschiedenen Krankheitszuständen. Hervorzuheben sind seine Arbeiten über die Röntgenbehandlungen der Nebenhodentuberkulose, der Prostatahypertrophie, der Kehlkopftuberkulose, der Bauchaktionmykose, der Struma maligna und besonders die Arbeit über die Röntgenbehandlung der Mandelerkrankungen.

Alle diese Arbeiten zeugen nicht nur von einem hohen ärztlichen und röntgenologischen Können, sondern auch von einer sehr universalen wissenschaftlichen Auffassungs- und Darstellungsgabe. Eine Reihe von wertvollen diagnostischen Arbeiten auf dem Gebiete der Hystrosalpingographie darf nicht unerwähnt bleiben.

Endlich muss noch darauf hingewiesen werden, dass eine Reihe von allgemeineren Übersichten, von Lebensbeschreibungen berühmter Forscher und von Reisebeschreibungen mit kritischen wissenschaftlichen Schilderungen der Feder von Haldre entstammen, die auch ausserhalb Estlands Beachtung gefunden haben.

Es ergibt sich aus alledem, dass die medizinische Fakultät in Tartu im Begriff steht, einen besonders glücklichen Entschluss zu

fassen, wenn sie dem Dozenten J. Haldre den Lehrstuhl der Röntgenologie an dieser Universität übertragen will. Sowohl hinsichtlich der Universalität seiner Ausbildung als auch hinsichtlich der kritischen Sichtung und der fleissigen Verarbeitung der Forschungsergebnisse an den europäischen wissenschaftlichen Zentren, wie auch hinsichtlich der konstruktiven Eigenschaften und hinsichtlich der Darstellungsgabe verspricht Haldre unter der Voraussetzung eines ausreichend ausgestatteten Lehrstuhles ein akademischer Lehrer von grossem Format zu werden.

Ich freue mich Gelegenheit gehabt zu haben der medizinischen Universität von Tartu dieses Gutachten zu erstatten.

Hans Holfelder.